ISSN 2078-3744. Вісник Львів. ун-ту. Серія мех.-мат. 2012. Випуск 77. С. 109–123
Visnyk of the Lviv Univ. Series Mech. Math. 2012. Issue 77. P. 109–123

УДК 519.21+517.37

ПРО ЗРОСТАННЯ ХАРАКТЕРИСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ ЙМОВІРНІСНИХ ЗАКОНІВ

Орест КІНАШ, Марта ПАРОЛЯ

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, 79000
e-mail: okinasch@yahoo.com

Для аналітичних в $\mathbb{D}_R = \{z : |z| < R\}$, $0 < R \leqslant +\infty$, характеристичних функцій φ ймовірнісних законів F у термінах узагальнених порядків знайдено зв'язок між зростанням $M(r, \varphi) = \max\{|\varphi(z)| : |z| = r < R\}$ і спаданням $W_F(x) = 1 - F(x) + F(-x)$.

Ключові слова: аналітична функція, характеристична функція, ймовірнісний закон, узагальнений порядок.

1. Вступ. Неспадна неперервна зліва на $(-\infty, \infty)$ функція F називається [1, с. 10] ймовірнісним законом, якщо $\lim\limits_{x\to+\infty} F(-x) = 0$ і $\lim\limits_{x\to+\infty} F(x) = 1$, а характеристичною функцією закону F називається [1, с. 12] функція

$$\varphi(z) = \varphi(z; F) = \int_{-\infty}^{\infty} e^{izx} dF(x), \quad z \in (-\infty, \infty). \tag{1}$$

Якщо функція φ допускає аналітичне продовження на круг $\mathbb{D}_R = \{z : |z| < R\}$, $0 < R \leqslant +\infty$, то вона називається аналітичною в $\mathbb{D}_R$. Надалі вважатимемо, що $\mathbb{D}_R$ є найбільшим кругом аналітичності функції φ. Відомо [1, с. 37-38] таке: для того, щоб характеристична функція φ була аналітичною в $\mathbb{D}_R$, необхідно і достатньо, щоб для кожного $r \in [\,0, R\,)$

$$W_F(x) =: 1 - F(x) + F(-x) = O(e^{-rx}), \quad x \to +\infty. \tag{2}$$

Якщо $R = +\infty$, (тобто φ – ціла характеристична функція), і $\varphi(z) \not\equiv const$, то [1, с. 45] існує скінченна чи нескінченна границя $\lim\limits_{r\to+\infty} r^{-1} \ln M(r, \varphi) > 0$, де $M(r, \varphi) = \max\{|\varphi(z)| : |z| = r\}$. Якщо $\rho[\varphi] = \varlimsup\limits_{r\to\infty} \frac{\ln\ln M(r,\varphi)}{\ln r}$ – порядок функції φ і $\sigma[\varphi] = \varlimsup\limits_{r\to\infty} \frac{\ln M(r,\varphi)}{r^{\rho[\varphi]}}$ – її тип, визначений за умови $0 < \rho[\varphi] < +\infty$, то або $\rho[\varphi] > 1$, або $\rho[\varphi] = 1$ і $\sigma[\varphi] > 0$. Б.Рамачандран [2] (див. також [1, с. 54]) довів, що за умови $1 \leqslant \rho[\varphi] < +\infty$ правильна формула

$$\frac{1}{\rho[\varphi]}+\frac{1}{\gamma[F]}=1,\quad \gamma[F]=\varliminf_{x\to+\infty}\frac{\ln\ln(1/W_F(x))}{\ln x},\tag{3}$$

а за умови $1<\rho[\varphi]<+\infty$,

$$(\gamma[F]\delta[F])^{\rho[\varphi]-1}\sigma[\varphi]\rho[\varphi]=1,\quad \delta[F]=\varliminf_{x\to\infty}x^{-\gamma[F]}\ln\frac{1}{W_F(x)}.\tag{4}$$

Н.І.Яковлєва [3-4] узагальнила формулу (3), використовуючи узагальнені порядки М.М. Шеремети [5]. Як і в [5], через L позначимо клас неперервних додатних на $(-\infty,+\infty)$ функцій α таких, що $\alpha(x)\equiv\alpha(x_0)>0$ для $x\leqslant x_0$ і $\alpha(x)\uparrow+\infty$ при $x_0\leqslant x\to+\infty$. Будемо говорити, що $\alpha\in L^0$, якщо $\alpha\in L$ і $\alpha((1+o(1))x)=(1+o(1))\,\alpha(x)$ при $x\to+\infty$. Нарешті, $\alpha\in L_{\text{ПЗ}}$, якщо $\alpha\in L$ і $\alpha(cx)=(1+o(1))\alpha(x)$ $x\to+\infty$ для кожного $c\in(0,+\infty)$, тобто α – повільно зростаюча функція. В [4] доведено таке: якщо $\alpha\in L_{\text{ПЗ}}$ і $\beta\in L^0$, то для того, щоб $\varlimsup\limits_{r\to+\infty}\frac{1}{\beta(r)}\alpha\left(\frac{1}{r}\ln M(r,\varphi)\right)=\gamma>0$, необхідно і достатньо, щоб $\varliminf\limits_{r\to+\infty}\frac{1}{\alpha(x)}\beta\left(\frac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)=\frac{1}{\gamma}$.

Оскільки універсальної шкали зростання побудувати не можна, Б.В. Винницький [6] знайшов зв'язок між зростанням $M(r,\varphi)$ і спаданням $W_F(x)$ для цілих функцій у термінах функції Φ^{-1}, оберненої до функції $\Phi(x)=\ln M(e^x,\varphi)$. Він довів таке: якщо φ має нескінченний порядок, то $\varlimsup\limits_{x\to+\infty}\frac{\Phi^{-1}(x)}{\ln\left(\frac{1}{x}\ln\left(\frac{1}{W_F(x)}\right)\right)}=1$. М. Девес [7] замість функцій з класів L^0 і $L_{\text{ПЗ}}$ розглядала функції α і β такі, що $\varlimsup\limits_{x\to\infty}\frac{\alpha(kx)}{\alpha(x)}\leqslant A_0k^a$ і $\varlimsup\limits_{x\to\infty}\frac{\beta(kx)}{\beta(x)}\leqslant B_0k^b$ для $k>1$ і, зрозуміло, замість рівностей отримала оцінки $\varlimsup\limits_{r\to+\infty}\frac{1}{\beta(r)}\alpha\left(\frac{\ln M(r,\varphi)}{r}\right)$, зверху і знизу через $\varlimsup\limits_{x\to+\infty}\frac{\alpha(x)}{\beta\left(\frac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)}$.

Для аналітичної в одиничному крузі $\mathbb{D}_1$ функції φ порядок і тип вводяться за формулами $\rho^*[\varphi]=\varlimsup\limits_{r\uparrow 1}\frac{\ln^+\ln^+M(r,\varphi)}{-\ln(1-r)}$ і $\sigma^*[\varphi]=\varlimsup\limits_{r\uparrow 1}(1-r)^{\rho^*[\varphi]}\ln^+M(r,\varphi)$ за умови $0<\rho^*[\varphi]<+\infty$. В.М. Сороківський [8] довів: якщо φ – аналітична в $\mathbb{D}_1$ характеристична функція ймовірнісного закону F, то

$$\frac{1}{\gamma^*[F]}-\frac{1}{\rho^*[F]}=1,\qquad \gamma^*[F]=\varliminf_{x\to\infty}\frac{\ln^+\left(1-\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)}{\ln x},\tag{5}$$

і

$$(\gamma^*[F]\delta^*[F])^{\rho^*[\varphi]+1}=\sigma^*[\varphi]\rho^*[\varphi],\qquad \delta^*[F]=\varlimsup_{x\to\infty}x^{-\gamma^*[F]}\left(x-\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)^+.\tag{6}$$

В [9] він довів: якщо $\alpha\in L_{\text{ПЗ}}$ і $\beta\in L_{\text{ПЗ}}$ такі, що $\varlimsup\limits_{x\to+\infty}\frac{d\ln\beta^{-1}(c\alpha(x))}{d\ln x}<1$, $\varlimsup\limits_{x\to+\infty}\frac{\alpha(x\alpha^{-1}(c\beta(x)))}{\beta(x)}=c$ і $\beta^{-1}\left(c\alpha\left(\frac{x}{\beta^{-1}(c\alpha(x))}\right)\right)=(1+o(1))\beta^{-1}(c\alpha(x))$ при $x\to+\infty$ для кожного $c\in(0;+\infty)$, то

$$\varlimsup_{r\uparrow 1}\frac{\alpha(\ln M(r,\varphi))}{\beta\left(\frac{1}{1-r}\right)}=\varlimsup_{x\to+\infty}\frac{\alpha(x)}{\beta\left(\frac{1}{(1-\frac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)})^+}\right)}.\tag{7}$$

Тут ми доповнимо та узагальнимо наведені результати. Для цілих характеристичних функцій правильна така теорема.

Теорема 1. *Якщо або $\alpha \in L_{\text{ПЗ}}$ і $\beta \in L^0$, або $\alpha \in L^0$ і $\beta \in L_{\text{ПЗ}}$, а φ – ціла характеристична функція ймовірнісного закону F, то*

$$\varlimsup_{r\to+\infty} \frac{\alpha\left(\frac{1}{r}\ln M(r,\varphi)\right)}{\beta(r)} = \varlimsup_{x\to+\infty} \frac{\alpha(x)}{\beta\left(\frac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)}. \tag{8}$$

За умов $\alpha \in L_{\text{ПЗ}}$ і $\beta \in L^0$ теорема 1 збігається з наведеним вище результатом Н.І. Яковлєвої [4], який свідчить про зв'язок між зростанням $M(r,\varphi)$ і спаданням $W_F(x)$ у випадку, коли $\frac{1}{r}\ln M(r,\varphi)$ прямує до $+\infty$ досить швидко. За умов $\alpha \in L^0$ і $\beta \in L_{\text{ПЗ}}$ теорема 1 є новим результатом і засвідчує такий зв'язок, коли $\frac{1}{r}\ln M(r,\varphi)$ прямує до $+\infty$ повільно. Якщо виберемо $\alpha(x) = \beta(x) = \ln x$, для $x \geqslant x_0$, то з (8) отримаємо формулу (3) для знаходження порядку.

Формула (4) випливає з доведеної нижче рівності

$$\varlimsup_{r\to\infty} \frac{\ln M(r,\varphi)}{r^\rho} = \frac{\rho-1}{\rho^\rho} \varlimsup_{x\to+\infty} \frac{x}{\left(\frac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)^{\rho-1}}, \quad \rho = \rho[\varphi]. \tag{9}$$

У випадку, коли характеристична функція φ ймовірнісного закону F аналітична у крузі $\mathbb{D}_R$, $0 < R < +\infty$, ситуація дещо інша, бо φ може бути обмеженою в $\mathbb{D}_R$, а для того, щоб $M(r,\varphi) \uparrow +\infty$ при $r \uparrow R$, потрібна додаткова умова на $W_F(x)$. Такою є умова

$$\varlimsup_{r\uparrow R} W_F(x)e^{Rx} = +\infty, \tag{10}$$

що буде доведено пізніше. Швидкість зростання функції $M(r,\varphi)$ залежить від асимптотичного поводження функції $W_F(x)e^{Rx}$, про що свідчить наступна теорема.

Теорема 2. *Нехай φ – аналітична в $\mathbb{D}_R$, $0 < R < +\infty$, характеристична функція ймовірнісного закону F, який задовольняє умову (10), а $\rho^*[\varphi]$ – її порядок. Тоді*

$$\varlimsup_{x\to+\infty} \frac{\ln^+\ln^+\left(W_F(x)e^{Rx}\right)}{\ln x} = \frac{\rho^*[\varphi]}{\rho^*[\varphi]+1} \qquad i \qquad \varlimsup_{x\to+\infty} \frac{\ln x}{\ln\frac{x}{\ln^+(W_F(x)e^{Rx})}} = \rho^*[\varphi],$$

якщо $0 < \rho^*[\varphi] < +\infty$, то для типу $\sigma^*[\varphi]$ правильні формули

$$\sigma^*[\varphi] = \frac{\rho^\rho}{(\rho+1)^{\rho+1}} \varlimsup_{x\to+\infty} \frac{\left(\ln^+\left(W_F(x)e^{Rx}\right)\right)^{\rho+1}}{x^\rho} = \frac{\rho^\rho}{(\rho+1)^\rho} \varlimsup_{x\to+\infty} \frac{x}{\left(\frac{x}{\ln^+(W_F(x)e^{Rx})}\right)^{\rho+1}},$$

де $\rho = \rho^*[\varphi]$.

Для $R = 1$ формули з теореми 2 збігаються з формулами (5) і (6). Доцільність наведення формули для знаходження $\rho^*[\varphi]$ і $\sigma^*[\varphi]$ в теоремі 2 у двох варіантах видно з наступних трьох теорем.

Теорема 3. *Нехай функції $\alpha \in L_{\text{ПЗ}}$ і $\beta \in L_{\text{ПЗ}}$ такі, що $\frac{\beta^{-1}(c\alpha(x))}{x} \to 0$ і $\alpha\left(\frac{x}{\beta^{-1}(c\alpha(x))}\right) = (1+o(1))\,\alpha(x)$ при $x \to +\infty$ для кожного $c \in (0,+\infty)$, а φ –*

аналітична в $\mathbb{D}_R$, $0 < R < \infty$, *характеристична функція ймовірнісного закону* F, *який задовольняє умову (10). Тоді*

$$\varlimsup_{r\uparrow R} \frac{\alpha\left(\ln M(r,\varphi)\right)}{\beta\left(\frac{1}{R-r}\right)} = \varlimsup_{x\to+\infty} \frac{\alpha(x)}{\beta\left(\frac{x}{\ln^+(W_F(x)e^{Rx})}\right)}. \tag{11}$$

Зауважимо, що для $R = 1$ формула (10) збігається з формулою (7), але умови на α і β слабші, ніж в [9].

Теорема 4. *Нехай функції* $\alpha \in L_{\text{ПЗ}}$ *і* $\beta \in L_{\text{ПЗ}}$ *такі, що* $\frac{\alpha(\ln x)}{\beta(x)} \to 0$, $\frac{\alpha^{-1}(c\beta(x))}{x} \to 0$ *і* $\beta\left(\frac{x}{\alpha^{-1}(c\beta(x))}\right) = (1+o(1))\,\beta(x)$ *при* $x \to +\infty$ *для кожного* $c \in (0,+\infty)$, *а* φ – *аналітична в* $\mathbb{D}_R$, $0 < R < \infty$, *характеристична функція ймовірнісного закону* F, *який задовольняє умову (10). Тоді*

$$\varlimsup_{r\uparrow R} \frac{\alpha\left(\ln M(r,\varphi)\right)}{\beta\left(\frac{1}{R-r}\right)} = \varlimsup_{x\to+\infty} \frac{\alpha\left(\ln^+\left(W_F(x)e^{Rx}\right)\right)}{\beta(x)}.$$

Зауважимо, що умови на α і β в теоремі 3 засвідчують те, що функція α зростає повільніше, ніж функція β, а з умов теореми 4 випливає, що функція β зростає повільніше, ніж функція α. Цікавим є випадок, коли функції α і β мають однакове зростання, наприклад, коли $\alpha(x) \equiv \beta(x)$. Правильна така теорема.

Теорема 5. *Нехай функція* $\alpha \in L_{\text{ПЗ}}$ *така, що* $\frac{\alpha(\ln x)}{\alpha(x)} \to 0$ *і* $\alpha\left(\frac{x}{\alpha^{-1}(c\alpha(x))}\right) = (1+o(1))\,\alpha(x)$ *при* $x \to +\infty$ *для будь-якого* $c \in (0,1)$, *а* φ – *аналітична в* $\mathbb{D}_R$, $0 < R < \infty$, *характеристична функція ймовірнісного закону* F, *який задовольняє умову (10). Нехай* $\rho^*_\alpha[\varphi] = \varlimsup_{r\uparrow R} \frac{\alpha(\ln M(r,\varphi))}{\alpha\left(\frac{1}{R-r}\right)}$. *Якщо* $\rho^*_\alpha[\varphi] \geqslant 1$, *то* $\rho^*_\alpha[\varphi] = \varlimsup_{x\to+\infty} \frac{\alpha(x)}{\alpha\left(\frac{x}{\ln^+(W_F(x)e^{Rx})}\right)}$, *якщо* $\rho^*_\alpha[\varphi] < 1$, *то* $\rho^*_\alpha[\varphi] = \varlimsup_{x\to+\infty} \frac{\alpha\left(\ln(W_F(x)e^{Rx})\right)}{\alpha(x)}$.

У теоремах 3 - 4 функції α і β повільно зростаючі. Проте можна отримати аналоги цих теорем, коли одна з цих функцій є степеневою. Про це свідчать такі дві теореми.

Теорема 6. *Нехай* $\alpha \in L_{\text{ПЗ}}$ *і* $\alpha\left(\frac{x}{\alpha(x)}\right) = (1+o(1))\,\alpha(x)$ *при* $x \to +\infty$, *а* φ – *аналітична в* $\mathbb{D}_R$, $0 < R < \infty$, *характеристична функція ймовірнісного закону* F, *який задовольняє умову (10). Тоді*

$$\varlimsup_{r\uparrow R}(R-r)\alpha\left(\ln M(r,\varphi)\right) = \varlimsup_{x\to\infty} \frac{\alpha(x)}{x} \ln^+\left(W_F(x)e^{Rx}\right).$$

Теорема 7. *Нехай* $\beta \in L_{\text{ПЗ}}$, $\frac{\ln x}{\beta(x)} \to 0$ *і* $\beta\left(\frac{x}{\beta(x)}\right) = (1+o(1))\,\beta(x)$ *при* $x \to +\infty$, *а* φ – *аналітична в* $\mathbb{D}_R$, $0 < R < \infty$, *характеристична функція ймовірнісного закону* F, *який задовольняє умову (10). Тоді*

$$\varlimsup_{r\uparrow R} \frac{\ln M(r,\varphi)}{\beta\left(\frac{1}{R-r}\right)} = \varlimsup_{x\to\infty} \frac{ln^+\left(W_F(x)e^{Rx}\right)}{\beta(x)}.$$

Зауважимо, що в теоремах 4 і 7 усунути умову $\frac{\alpha(\ln x)}{\beta(x)} \to 0$ при $x \to +\infty$ не можна. Продемонструємо це на прикладі теореми 7 з $\beta(x) = \ln x$. Нехай $F(x) = 0$ для $x \leqslant 0$, $F(x) = 1 - e^{-R}$ для $0 < x \leqslant 1$, і $F(x) = 1 - xe^{-Rx}$ для $x \geqslant 1$. Тоді $\varphi(t) = 1 - e^{-R} + \int\limits_1^\infty e^{itx} dF(x)$ і

$$M(r,\varphi) = |\varphi(-ir)| = 1 - e^{-R} - \int\limits_1^\infty e^{rx} d(1 - F(x)) = 1 - e^{-R} + e^{-(R-r)} + r\int\limits_1^\infty xe^{-(R-r)}dx =$$

$$= 1 - e^{-R} + e^{-(R-r)} + \frac{re^{-(R-r)}}{(R-r)^2}(1 + R - r) = \frac{(1+o(1))R}{(R-r)^2},$$

при $r \uparrow R$, тобто $\varlimsup\limits_{r\uparrow R} \frac{\ln M(r,\varphi)}{\beta\left(\frac{1}{R-r}\right)} = 2$. З іншого боку, $W_F(x) = xe^{-Rx}$ для $x \geqslant 1$, і отже, $\varlimsup\limits_{x\to\infty} \frac{\ln\left(W_F(x)e^{Rx}\right)}{\beta(x)} = 1$.

Доведення теорем 1-7 ґрунтується на такій лемі.

Лема 1. *Якщо φ – аналітична в $\mathbb{D}_R$, $0 < R \leqslant +\infty$, характеристична функція ймовірнісного закону F, то для кожного $r \in [0\ , R)$ і всіх $x \geqslant 0$ правильні нерівності* $\frac{1}{2}e^{rx}W_F(x) \leqslant M(r,\varphi) \leqslant r\int\limits_0^\infty e^{rx}W_F(x)dx + 1 + W_F(+0)$.

Для $R = +\infty$ ця лема доведена в [1, с. 54-55]. У випадку, коли $0 < R < +\infty$, її доведення таке саме. Приймемо $\mu(r,\varphi) = sup\{W_F(x)e^{rx} : x \geqslant 0\}$, $I(r,\varphi) = \int_0^\infty W_F(x)e^{rx}dx$ і припустимо, що $M(r,\varphi) \uparrow +\infty$ при $r \uparrow R$. Тоді за лемою 1

$$(1 + o(1))\ln\mu(r,\varphi) \leqslant \ln M(r,\varphi) \leqslant (1 + o(1))\ln I(r,\varphi), \qquad r \uparrow R, \tag{12}$$

і отже, задача зводиться до знаходження асимптотики функції $\ln\mu(r,\varphi)$ і асимптотичних оцінок $\ln I(r,\varphi)$ через $\ln\mu(r,\varphi)$.

2. Асимптотичне поводження функції $\ln\mu(r,\varphi)$. Припустимо спочатку, що $R = +\infty$, тобто φ – ціла характеристична функція, а $x_0 = \sup\{x : W_F(x) > 0\} < +\infty$. Тоді $\mu(r,\varphi) \leqslant e^{rx_0}\sup\{W_F(x) : x \leqslant x_0\}$, тобто, $\varlimsup\limits_{r\to+\infty} \frac{\ln\mu(r,\varphi)}{r} \leqslant x_0$. Оскільки $\mu(r,\varphi) \geqslant W_F(x_0)e^{rx_0}$, то $\varliminf\limits_{r\to\infty} \frac{\ln\mu(r,\varphi)}{r} \geqslant x_0$, тому $\lim\limits_{r\to\infty} \frac{\ln\mu(r,\varphi)}{r} = x_0$. З іншого боку, у цьому випадку $I(r,\varphi) = \int_0^{x_0} W_F(x)e^{rx}dx \leqslant x_0\mu(r,\varphi)$ і з огляду на лему 1 $\lim\limits_{r\to\infty} \frac{\ln M(r,\varphi)}{r} = x_0$. Отже, доведено таке твердження.

Теорема 8. *Для цілої характеристичної функції $\varphi \neq const$ першого порядку і нормального типу величина типу $\sigma[\varphi]$ обчислюється за формулою* $\sigma[\varphi] = \sup\{x : W_F(x) > 0\}$.

Зауважимо, що теорема 1 уточнює твердження з [1, с. 57] про те, що існують характеристичні функції порядку $\rho[\varphi] = 1$ з величиною типу $\sigma[\varphi] \in [0\ , +\infty)$. Припустимо тепер, що $W_F(x) \neq 0$ для всіх $x \geqslant 0$. Оскільки $W_F(x) \searrow 0 (x \to +\infty)$, то $\ln\mu(r,\varphi) \geqslant \ln W_F(x_0) + x_0 r$ для всіх $r > 0$ і кожного $x_0 > 0$, звідки випливає, що $\lim\limits_{r\to\infty} \frac{\ln\mu(r,\varphi)}{r} = +\infty$.

Для аналітичних у в $\mathbb{D}_R$, $0 < R < \infty$, характеристичних функцій з (2) для кожного $r \in [\,0, R\,)$ одержуємо $W_F(x)e^{rx} \to 0$, $x \to +\infty$, а для кожного $r^* > R$ з того, що $\mathbb{D}_{\mathbb{R}}$ є найбільшим кругом аналітичності, отримаємо $W_F(x_k)e^{r^* x_k} \to \infty$ $(k \to \infty)$ для деякої зростаючої до $+\infty$ послідовності (x_k) додатних чисел, звідки з огляду на довільність r і r^* випливає, що $R = \varliminf\limits_{x\to+\infty} \frac{1}{x} \ln \frac{1}{W_F(x)}$. Ця рівність правильна і у випадку, коли $R = +\infty$.

На відміну від цілих для аналітичних в $\mathbb{D}_R$, $0 < R < \infty$, характереистичних функцій функція $\ln \mu(r, \varphi)$ може бути обмеженою. Неважко довести, що для того, щоб $\mu(r, \varphi) \leqslant K$ для кожного $r \in [\,0, R\,)$, необхідно і достатньо, щоб $W_F(x)e^{Rx} \leqslant K$ для всіх $x \geqslant 0$. Тому правильне таке твердження.

Твердження 1. *Якщо φ – аналітична в $\mathbb{D}_R$, $0 < R < \infty$, характеристична функція ймовірнісного закону F, то для того, щоб $\mu(r, \varphi) \uparrow +\infty$ при $r \uparrow R$, необхідно і достатньо, щоб виконувалась умова (10).*

З огляду на це твердження умова (10) наявна в теоремах 2-7. Зауважимо, що виконання умови (10) у випадку $R = +\infty$ є очевидним.

Надалі будемо вважати, що ця умова виконується, а для дослідження зростання функції $\ln \mu(r, \varphi)$ використовуватимемо зв'язок між зростанням функцій, спряжених за Юнгом.

Через $\Omega(0, R)$, $0 < R \leqslant +\infty$ позначимо клас додатних необмежених на $[0, R)$ функцій Φ таких, що похідна Φ' є додатною, неперервною і зростає до $+\infty$ на $[r_0, R)$ для деякого $r_0 \in [0, R)$. Для функцій $\Phi \in \Omega(0, R)$ нехай $\Psi(r) = r - \frac{\bar{\Phi}(r)}{\Phi'(r)}$ – функція, асоційована з Φ за Ньютоном, а функція ϕ обернена до Φ'. Правильна така лема.

Лема 2. *Нехай $0 < R \leqslant +\infty$, $\Phi \in \Omega(0, R)$, φ – аналітична в $\mathbb{D}_R$ характеристична функція ймовірнісного закону F, який задовольняє умову (10). Для того, щоб $\ln \mu(r, \varphi) \leqslant \Phi(r)$ для всіх $r \in [\,r_0, R\,)$, необхідно і достатньо, щоб $\ln W_F(x) \leqslant$ $\leqslant -x\Psi(\phi(x))$ для всіх $x \geqslant x_0$.*

Доведення. Нехай $\Omega(-\infty, R)$ – клас додатних необмежених на $(-\infty, R)$ функцій Φ, для яких похідна Φ' є додатною непрервною і зростає до $+\infty$ на $(-\infty, R)$, а Ψ і ϕ визначені, як вище. Тоді [9] функція Ψ є неперервною і зростає до R на $(-\infty, R)$, а функція ϕ є неперервною і зростає до R на $(0, +\infty)$.

Припустимо, що функція P задана на $(0, +\infty)$ і відмінна від $+\infty$ (вона може набувати значення $-\infty$, але $P \not\equiv -\infty$), і нехай $Q(r) = \sup\{P(x) + rx : x > 0\}$ – функція спряжена за Юнгом. В [10] доведено таке: для того, щоб $Q(r) \leqslant \bar{\Phi}(r) \in \Omega$ $(-\infty, R)$, необхідно і достатньо, щоб $P(x) \leqslant -x\Psi(\phi(x))$ для всіх $x > 0$.

Функції $\ln \mu(r, \varphi) = \sup\{\ln W_F(x) + rx : x \geqslant 0\}$ і $\ln W_F(x)$ спряжені за Юнгом, оскільки $\Phi \in \Omega(0, R)$, то існує таке $r_0 \in (0, R)$, що $\Phi(r_0) > 0$ і $\Phi'(r_0) > 0$. Тому можна побудувати функцію $\Phi_1 \in \Omega(-\infty, R)$, яка б дорівнювала Φ на $[r_0, R]$. Зрозуміло, що тоді $\Psi_1(r) = \Psi(r)$ на $[r_0, R]$ і $\Phi_1(x) = \Phi(x)$ для $x \geqslant x_0 = x_0(r_0)$. Тому з наведеного результату з [10] випливає висновок леми 2. $\square$

Використовуючи лему 2, неважко довести таке твердження.

Твердження 2. *Нехай $\rho > 1$, а φ – ціла характеристична функція ймовірнісного закону F. Тоді*

$$\varlimsup_{r\to\infty} \frac{\ln \mu(r,\varphi)}{r^\rho} = \frac{(\rho-1)^{\rho-1}}{\rho^\rho} \varlimsup_{r\to\infty} \frac{x}{\left(\dfrac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)^{\rho-1}}.$$

Справді, нехай $\Phi \in \Omega(0,R)$ така, що $\Phi(r) = Tr^\rho$ при $r \geqslant r_0$, де $T > 0$. Тоді для $x \geqslant x_0$ одержуємо $x\Psi(\phi(x)) = \frac{\rho-1}{\rho}\left(\frac{1}{T\rho}\right)^{\frac{1}{\rho-1}} x^{\frac{\rho}{\rho-1}}$. Тому за лемою 2 для того, щоб $\ln \mu(r,\varphi) \leqslant Tr^\rho$ для всіх $r \geqslant r_0$ необхідно і достатньо, щоб $\ln W_F(x) \leqslant -(\rho-1)\times \times\rho^{\frac{\rho}{\rho-1}} T^{\frac{-1}{\rho-1}} x^{\rho(\rho-1)}$ для всіх $x \geqslant x_0$, тобто $\left(\frac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)^{\rho-1} \geqslant \frac{1}{T}(\rho-1)^{\rho-1}\rho^{-\rho}x$ при $x \geqslant x_0$, звідки неважко отримати потрібну рівність.

Припустимо тепер, що $\Phi \in \Omega(0,R)$ така, що $\Phi(r) = \int\limits_{r_0}^{r} \omega(t)dt + const$, де ω – неперервна, додатна і зростаюча до $+\infty$ на $[\,r_0, R\,)$ функція. Тоді $\Phi'(r) = \omega(r)$ для $r \geqslant r_0$ і $\phi(x) = \omega^{-1}(x)$ для $x \geqslant x_0$, а отже,

$$\int_{x_0}^{x} \phi(t)dt = \int\limits_{x_0}^{x} \omega^{-1}(t)dt = \int\limits_{\phi(x_0)}^{\phi(x)} td\omega(t) =$$

$$= x\phi(x) - x_0\phi(x_0) - \Phi(\phi(x)) + \Phi(\phi(x_0)) = x\Psi(\phi(x)) - x_0\Psi(\phi(x_0)).$$

Тому з леми 2 випливає така лема.

Лема 3. *Нехай $0 < r_0 < R \leqslant +\infty$ і виконується умова (10), а ω – неперервна, додатна і зростаюча до $+\infty$ на $[\,r_0, R\,)$ функція. Для того, щоб $\ln \mu(r,\varphi) \leqslant \leqslant \int\limits_{r_0}^{r} \omega(t)dt + const$, необхідно і достатньо, щоб $\ln W_F(x) \leqslant -\int\limits_{x_0}^{x} \omega^{-1}(t)dt + const$.*

Використовуючи цю лему, доведемо таке твердження.

Твердження 3. *Нехай або $\alpha \in L_{\text{ПЗ}}$ і $\beta \in L^0$, або $\alpha \in L^0$ і $\beta \in L_{\text{ПЗ}}$, а φ – ціла характеристична функція. Для того, щоб*

$$\alpha\left(\frac{\ln \mu(r,\varphi)}{r}\right) \leqslant (1+o(1))\beta(r), \qquad r \to \infty, \tag{13}$$

необхідно і достатньо, щоб

$$\alpha(x) \leqslant (1+o(1))\beta\left(\frac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right), \qquad x \to +\infty. \tag{14}$$

Доведення. З (13) випливає, що $\ln \mu(r,\varphi) \leqslant r\alpha^{-1}(\delta\beta(r))$ для будь-якого $\delta > 1$ і всіх $r \geqslant r_0(\delta)$, тобто $\ln W_F(x) \leqslant r\left(\alpha^{-1}(\delta\beta(r)) - x\right)$ для всіх $r \geqslant r_0(\delta)$ і $x > 0$. Виберемо $r = r(x) = \beta^{-1}\left(\frac{\alpha(\varepsilon x)}{\delta}\right)$, де $\varepsilon \in (0,1)$ – довільне число. Тоді $r(x) \geqslant r_0(\delta)$ для всіх $x \geqslant x_0(\delta,\varepsilon)$, і отже, $\ln W_F(x) \leqslant -(1-\varepsilon)x\beta^{-1}\left(\frac{\alpha(\varepsilon x)}{\delta}\right)$ для всіх $x \geqslant x_0(\delta,\varepsilon)$, звідки випливає, що $\frac{\alpha(\varepsilon x)}{\beta\left(\frac{1}{(1-\varepsilon)x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)} \leqslant \delta$ для всіх $x \geqslant x_0(\delta,\varepsilon)$. Якщо $\alpha \in L_{\text{ПЗ}}$ і $\beta \in L^0$, то

$\alpha(\varepsilon x) = (1+o(1))\alpha(x)$ при $x \to +\infty$, а [11] $\overline{\lim\limits_{x\to\infty}} \frac{\beta(x)}{\beta\left(\frac{x}{1-x}\right)} = A(\varepsilon) \searrow 1$ $(\varepsilon \downarrow 0)$. Тому з останньої нерівності отримуємо

$$\delta \geqslant \frac{\alpha(x)(1+o(1))}{\beta\left(\frac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)} \frac{\beta\left(\frac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)}{\beta\left(\frac{1}{(1-\varepsilon)x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)} \geqslant \frac{1+o(1)}{A(\varepsilon)} \frac{\alpha(x)}{\beta\left(\frac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)}, \quad x\to+\infty,$$

звідки, спрямовуючи $\varepsilon \to 0$ і $\delta \to 1$, одержимо (14). Якщо ж $\beta \in L_{\text{ПЗ}}$ і $\alpha \in L^0$, то $\beta\left(\frac{x}{1-\varepsilon}\right) = (1+o(1))\beta(x)$ при $x \to +\infty$, а $\overline{\lim\limits_{x\leftarrow\infty}} \frac{\alpha(\varepsilon x)}{\alpha(x)} = \overline{\lim\limits_{x\leftarrow\infty}} \frac{\alpha((1-(1-\varepsilon))x)}{\alpha(x)} = A_1(\varepsilon) \searrow 1$ $(\varepsilon \uparrow 1)$. Тому знову отримаємо (14).

Навпаки, з умови (14) для будь-якого $\delta > 1$ і всіх $x \geqslant x_0 = x_0(\delta) > 0$ одержуємо $\ln W_F(x) \leqslant -x\beta^{-1}\left(\frac{\alpha(x)}{\delta}\right) \leqslant -\int\limits_{x_0}^{x} \beta^{-1}\left(\frac{\alpha(t)}{\delta}\right) dt$, тобто за лемою 3 з $\omega(t) = \alpha^{-1}(\delta\beta(t))$ отримуємо нерівність

$$\ln\mu(r,\varphi) \leqslant \int\limits_{r_0}^{r} \alpha^{-1}\left(\delta\beta(r)\right) dt + const \leqslant r\alpha^{-1}\left(\delta\beta(r)\right) + const,$$

звідки випливає (13). Твердження 2 доведено. □

Наслідок 1. *За умов твердження 3 для того, щоб* $\overline{\lim\limits_{r\to\infty}} \frac{\alpha\left(\frac{1}{r}\ln\mu(r,\varphi)\right)}{\beta(r)} = 1$, *необхідно і достатньо, щоб* $\overline{\lim\limits_{x\to+\infty}} \frac{\alpha(x)}{\beta\left(\frac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)}\right)} = 1$.

Перейдемо до характеристичних функцій, аналітичних в $\mathbb{D}_R$, $0 < R < +\infty$, і спочатку зауважимо, що з рівності $R = \underline{\lim\limits_{x\to+\infty}} \frac{1}{x}\ln\frac{1}{W_F(x)}$ випливає, що $\frac{x}{\ln(W_F(x)e^{Rx})} \to +\infty$ при $x \to \infty$, звідки з огляду на (10)випливає, що зростання функції $\ln\mu(r,\varphi) \uparrow \infty$ при $r \uparrow R$ можна вивчати або в термінах зростання функції $\frac{x}{\ln(W_F(x)e^{Rx})}$, або в термінах зростання функції $W_F(x)e^{Rx}$. Продемонструємо це на прикладі аналітичних характеристичних в $\mathbb{D}_R$ функцій скінченного порядку.

Нехай $\Phi(r) = a\left(\frac{1}{R-r}\right)^b$, де $a > 0$ і $b > 0$. Зрозуміло, що $\Phi \in \Omega\,(0,R)$, і неважко перевірити, що $x\Psi\left(\phi(x)\right) = Rx - \frac{b+1}{b}(ab)^{\frac{1}{b+1}} x^{\frac{b}{b+1}}$. Тому за лемою 2 для того, щоб $\ln\mu(r,\varphi) \leqslant a\left(\frac{1}{R-r}\right)^b$ для всіх $r \in [\, r_0, R\,)$, необхідно і достатньо, щоб $\ln W_F(x) \leqslant -Rx + \frac{b+1}{b}(ab)^{\frac{1}{b+1}} x^{\frac{b}{b+1}}$ для всіх $x \geqslant x_0$, звідки для належного вибору a і b отримуємо таке твердження.

Твердження 4. *Нехай φ – аналітична в $\mathbb{D}_R$, $0 < R < +\infty$, характерестична функція ймовірнісного закону F, який задовольняє умову (10), і* $\rho = \overline{\lim\limits_{r\uparrow R}} \frac{\ln\ln\mu(r,\varphi)}{\ln\frac{1}{R-r}}$. *Тоді* $\overline{\lim\limits_{x\to+\infty}} \frac{\ln\ln(W_F(x)e^{Rx})}{\ln x} = \frac{\rho}{\rho+1}$ *і* $\underline{\lim\limits_{x\to+\infty}} \frac{\ln x}{\ln\frac{x}{\ln(W_F(x)e^{Rx})}} = \rho+1$, *якщо* $0 < \rho < +\infty$, *то*

$$\overline{\lim_{r\uparrow R}} \frac{\ln\mu(r,\varphi)}{\left(\frac{1}{R-r}\right)^{\rho}} = \frac{\rho^{\rho}}{(\rho+1)^{\rho+1}} \overline{\lim_{x\to+\infty}} \frac{\ln^{\rho+1}\left(W_F(x)e^{Rx}\right)}{x^{\rho}} =$$

$$= \frac{\rho^\rho}{(\rho+1)^{\rho+1}} \varlimsup_{x\to+\infty} \frac{x}{\left(\frac{x}{\ln(W_F(x)e^{Rx})}\right)^{\rho+1}}.$$

Аналогом твердження 3 є таке твердження.

Твердження 5. *Нехай* $\alpha \in L_{\text{ПЗ}}$, $\beta \in L_{\text{ПЗ}}$, $\frac{\beta^{-1}(c\alpha(x))}{x} \to 0$ *і* $\alpha\left(\frac{x}{\beta^{-1}(c\alpha(x))}\right) = (1+o(1))\,\alpha(x)$ *при* $x \to +\infty$ *для деякого* $c \in (0,1)$, *а* φ *– аналітична в* $\mathbb{D}_R$, $0 < R < \infty$, *характеристична функція ймовірнісного закону* F, *який задовольняє умову (10). Для того, щоб*

$$\alpha\left(\ln\mu(r,\varphi)\right) \leqslant (1+o(1))\beta\left(\frac{1}{R-r}\right), \quad r \uparrow R, \tag{15}$$

необхідно і достатньо, щоб

$$\alpha(x) \leqslant (1+o(1))\beta\left(\frac{x}{\ln\left(W_F(x)e^{Rx}\right)}\right), \quad x \to +\infty. \tag{16}$$

Доведення. З (15) для кожного $\delta \in \left(1, \frac{1}{c}\right)$ і всіх $r \in [\,r_0(\delta), R\,)$ отримаємо $\ln\mu(r,\varphi) \leqslant \alpha^{-1}\left(\delta\beta\left(\frac{1}{R-r}\right)\right)$, тобто

$$\ln W_F(x) \leqslant \alpha^{-1}\left(\delta\beta\left(\frac{1}{R-r}\right)\right) - rx \tag{17}$$

для всіх $x \geqslant 0$ і всіх $r \in [\,r_0(\delta), R\,)$. Виберемо

$$r = r(x) = R - \frac{1}{\beta^{-1}\left(\frac{1}{\delta}\alpha\left(\frac{x}{\beta^{-1}\left(\frac{\alpha(x)}{\delta}\right)}\right)\right)}.$$

Тоді $r_0(\delta) \leqslant r(x) < R$ для всіх $x \geqslant x_0(\delta)$, а з (17) отримуємо

$$\ln W_F(x) \leqslant \frac{x}{\beta^{-1}\left(\frac{\alpha(x)}{\delta}\right)} - Rx + \frac{x}{\beta^{-1}\left(\frac{1}{\delta}\alpha\left(\frac{x}{\beta^{-1}\left(\frac{\alpha(x)}{\delta}\right)}\right)\right)},$$

звідки $\ln\left(W_F(x)e^{Rx}\right) \leqslant \frac{2x}{\beta^{-1}\left(\frac{1}{\delta}\alpha\left(\frac{x}{\beta^{-1}\left(\frac{\alpha(x)}{\delta}\right)}\right)\right)}$, і отже, з огляду на умови твердження

$$(1+o(1))\delta\beta\left(\frac{x}{\ln\left(W_F(x)e^{Rx}\right)}\right) \geqslant \alpha\left(\frac{x}{\beta^{-1}\left(\frac{\alpha(x)}{\delta}\right)}\right) = (1+o(1))\alpha(x), \quad x \to \infty,$$

звідки на підставі довільності δ отримуємо (16).

Навпаки, якщо виконується умова (16), то для будь-якого $\delta > 1$ і всіх $x \geqslant x_0(\delta)$ правильна нерівність

$$\ln W_F(x) \leqslant -Rx + \frac{x}{\beta^{-1}\left(\frac{\alpha(x)}{\delta}\right)} \leqslant -\int_{x_0}^{x}\left(R - \frac{1}{\beta^{-1}\left(\frac{\alpha(x)}{\delta}\right)}\right)dt + const.$$

Тому за лемою 3 з $\omega(t) = \alpha^{-1}\left(\delta\beta\left(\frac{1}{R-t}\right)\right)$ одержуємо

$$\ln\mu(r,\varphi) \leqslant \int\limits_{r_0}^{r} \alpha^{-1}\left(\delta\beta\left(\frac{1}{R-t}\right)\right)dt \leqslant (R-r_0)\alpha^{-1}\left(\delta\beta\left(\frac{1}{R-r}\right)\right),$$

звідки з погляду на умову $\alpha \in L_{\text{ПЗ}}$ і довільність δ випливає оцінка (15). Твердження 5 повністю доведено. □

Наслідок 2. *За умов твердження 5 для того, щоб* $\overline{\lim\limits_{r\uparrow R}}\frac{\alpha(\ln\mu(r,\varphi))}{\beta\left(\frac{1}{R-r}\right)} = 1$, *необхідно і достатньо, щоб* $\overline{\lim\limits_{x\to\infty}}\frac{\alpha(x)}{\beta\left(\frac{x}{\ln\left(W_F(x)e^{Rx}\right)}\right)} = 1.$

Умови $\frac{\beta^{-1}(c\alpha(x))}{x} \to 0$ і $\alpha\left(\frac{x}{\beta^{-1}(c\alpha(x))}\right) = (1+o(1))\alpha(x)$ при $x \to +\infty$ означають, що функція α зростає повільніше, ніж функція β. У випадку, коли α зростає швидше, ніж β, правильне таке твердження.

Твердження 6. *Нехай* $\alpha \in L_{\text{ПЗ}}$, $\beta \in L_{\text{ПЗ}}$, $\frac{\alpha^{-1}(c\beta(x))}{x} \to 0$ *і* $\beta\left(\frac{x}{\beta^{-1}(c\beta(x))}\right) = (1+o(1))\,\beta(x)$ *при* $x \to +\infty$ *для деякого* $c \in (1,+\infty)$, *а* φ *– аналітична в* $\mathbb{D}_R$, $0 < R < +\infty$, *характеристична функція ймовірнісного закону* F, *який задовольняє умову (10). Для того, щоб виконувалась асимптотична нерівність (15), необхідно і достатньо, щоб*

$$\alpha\left(\ln\left(W_F(x)e^{Rx}\right)\right) \leqslant (1+o(1))\beta(x), \qquad x \to \infty. \tag{18}$$

Доведення. З (15) як вище, для кожного $\delta \in (1,c)$ всіх $x \geqslant 0$ і всіх $r \in [\,r_0(\delta), R\,)$ одержимо (17). Виберемо тепер $r = R - \frac{1}{x}$. Зрозуміло, що тоді для всіх $x \geqslant x_0(\delta)$ з (17) одержимо нерівність $\ln W_F(x) \leqslant \alpha^{-1}(\delta\beta(x)) - Rx + 1$, звідки легко випливає (18).

Навпаки, з (18) отримаємо $\ln W_F(x) \leqslant \alpha^{-1}(\delta\beta(x)) - Rx$ для кожного $\delta > 1$ і всіх $x \geqslant x_0$. Тому, прийнявши максимум окремо на $[0,x_0]$ та $[x_0,+\infty]$, отримуємо

$$\ln\mu(r,\varphi) \leqslant \max\left\{\max\left\{\alpha^{-1}(\delta\beta(x) - (R-r)x : x \leqslant x_0)\right\},\right.$$
$$\left.\max\left\{\alpha^{-1}(\delta\beta(x) - (R-r)x : x \geqslant x_0)\right\}\right\} \leqslant$$
$$\leqslant \max\left\{\alpha^{-1}(\delta\beta(x) - (R-r)x : x \geqslant 0)\right\} + \alpha^{-1}\left(\rho\beta(x_0)\right).$$

Але

$$\max\left\{\alpha^{-1}(\delta\beta(x) - (R-r)x : x \geqslant 0)\right\} = \max\left\{x\left(\frac{\alpha^{-1}\left(\delta\beta(x)\right)}{x} - (R-r)\right) : x \geqslant 0)\right\}.$$

Тому точка цього максимуму $x = x(r)$ є такою, що $\frac{\alpha^{-1}(\delta\beta(x(r)))}{x(r)} \geqslant R - r$ (бо у протилежному випадку ми мали б співвідношення $\ln\mu(r,\varphi) = O(1)$, при $r \uparrow R$). Отже, $\dfrac{x(r)}{\alpha^{-1}(\delta\beta(x(r)))} \leqslant \dfrac{1}{R-r}$, а $\ln\mu(r,\varphi) \leqslant \alpha^{-1}(\delta\beta(x(r))) + \alpha^{-1}(\delta\beta(x_0))$, звідки з огляду на умови твердження

$$(1+o(1))\alpha(\ln\mu(r,\varphi)) \leqslant \delta\beta(x(r)) = (1+o(1))\delta\beta\left(\frac{x(r)}{\alpha^{-1}(\delta\beta(x(r)))}\right) \leqslant$$

$$\leqslant (1+o(1))\delta\beta\left(\frac{1}{R-r}\right), \qquad r\to\infty,$$

тобто на підставі довільності δ отримаємо асимптотичну нерівність (15). Твердження 6 доведено. □

Наслідок 3. *За умов твердження 6 для того, щоб* $\overline{\lim\limits_{r\uparrow R}}\frac{\alpha\ln\mu(r,\varphi)}{\beta\left(\frac{1}{R-r}\right)}=1$, *необхідно і достатньо, щоб* $\overline{\lim\limits_{x\to+\infty}}\frac{\alpha\left(\ln(W_F(x)e^{Rx})\right)}{\beta(x)}=1$.

Нехай $\alpha\in L_{\text{ПЗ}}$, $\beta(x)=\rho_\alpha\alpha(x)$, де $\rho_\alpha=\overline{\lim\limits_{r\uparrow R}}\frac{\alpha(\ln\mu(r,\varphi))}{\alpha\left(\frac{1}{1-r}\right)}$. Якщо $\rho_\alpha\geqslant 1$, то $\frac{\beta^{-1}(c\alpha(x))}{x}=\frac{1}{x}\alpha^{-1}\left(\frac{c}{\rho_\alpha}\alpha(x)\right)\to 0$ при $x\to+\infty$ для кожного $c\in(0,1)$, і ми можемо використовувати висновок наслідку 3. Якщо ж $\rho_\alpha<1$, то $\frac{\alpha^{-1}(c\beta(x))}{x}=\frac{\alpha^{-1}(c\rho_\alpha\alpha(x))}{x}\to 0$ при $x\to\infty$ для кожного $c\in(1,1/\rho_\alpha)$, і можна використовувати наслідок 4 звідки випливає таке твердження.

Наслідок 4. *Нехай* $\alpha\in L_{\text{ПЗ}}$ *і* $\alpha\left(\frac{x}{\alpha^{-1}(c\alpha(x))}\right)=(1+o(1))\alpha(x)$ *при* $x\to+\infty$ *для будь-якого* $c\in(0,1)$, *а* φ *– аналітична в* $\mathbb{D}_R$, $0<R<\infty$, *характеричтична функція ймовірнісного закону* F, *який задовольняє умову (10). Якщо* $\rho_\alpha\geqslant 1$, *то* $\rho_\alpha=\overline{\lim\limits_{x\to\infty}}\frac{\alpha(x)}{\alpha\left(\frac{x}{\ln^+(W_f(x)e^{Rx})}\right)}$, *якщо* $\rho_\alpha<1$, *то* $\rho_\alpha=\overline{\lim\limits_{x\to+\infty}}\frac{\alpha\left(\ln W_F(x)e^{Rx}\right)}{\alpha(x)}$.

Перейдемо до розгляду випадків, коли або $\beta(x)\equiv x$, або $\alpha(x)\equiv x$. Почнемо з такого твердження.

Твердження 7. *Нехай* $\alpha\in L_{\text{ПЗ}}$ *і* $\alpha\left(\frac{x}{\alpha(x)}\right)=(1+o(1))\alpha(x)$ *при* $x\to+\infty$, *а* φ *– аналітична в* $\mathbb{D}_R$, $0<R<+\infty$, *характеристична функція ймовірнісного закону* F, *який задовольняє умову (10). Для того, щоб*

$$\alpha\left(\ln\mu(r,\varphi)\right)\leqslant\frac{1+o(1)}{R-r}, \qquad r\uparrow R, \tag{19}$$

необхідно і достатньо, щоб

$$\alpha(x)\leqslant\frac{(1+o(1))x}{\ln\left(W_F(x)e^{Rx}\right)}, \qquad x\to+\infty. \tag{20}$$

Доведення. Неважко довести, що з умов $\alpha\in L_{\text{ПЗ}}$ і $\alpha\left(\frac{x}{\alpha(x)}\right)=(1+o(1))\alpha(x)$ при $x\to\infty$ одержимо $\alpha(x)=(1+o(1))\alpha\left(\frac{x}{\alpha^2(x)}\right)$, при $x\to\infty$.

Припустимо, що виконується умова (19), тобто $\ln\mu(r,\varphi)\leqslant\alpha^{-1}\left(\frac{\delta}{R-r}\right)$ для кожного $\delta>1$ і всіх $r\in[\,r_0(\delta),R\,)$, звідки випливає, що $\ln W_F(x)\leqslant\alpha^{-1}\left(\frac{\delta}{R-r}\right)-xr$ для всіх $x\geqslant 0$ і $r\in[\,r_0(\delta),R\,)$. Якщо виберемо $r=R-\frac{\delta}{\alpha\left(\frac{x}{\alpha^2(x)}\right)}$, то $r\in[\,r_0(\delta),R\,)$ для всіх $x\geqslant x_0(\delta)$ і

$$\ln W_F(x)\leqslant\frac{x}{\alpha^2(x)}-Rx+\frac{\delta x}{\alpha\left(\frac{x}{\alpha^2(x)}\right)}=\frac{\delta(1+o(1))x}{\alpha(x)}-Rx, \qquad x\to+\infty,$$

звідки випливає (20). Навпаки з (20) для кожного $\delta > 1$ і всіх $x \geqslant x_0(\delta)$ випливає нерівність $\ln W_F(x) \leqslant \frac{\delta x}{\alpha(x)} - Rx$, тобто

$$\ln \mu(r,\varphi) \leqslant \max\left\{x\left(\frac{\delta}{\alpha(x)} - (R-r)\right) \ : \ x \geqslant 0\right\} + O(1),$$

при $r \uparrow R$. Цей максимум досягається в точці $x = x^*(R)$ такій, що $\frac{\delta}{\alpha(x)} > R-r$, тобто $\alpha(x^*(R)) \leqslant \frac{\delta}{R-r}$. Оскільки $\ln\mu(r,\varphi) \leqslant \frac{x^*(r)\delta}{\alpha(x^*(R))} \leqslant x^*(r) \leqslant \alpha^{-1}\left(\frac{\delta}{R-r}\right)$, то з огляду на довільність δ отримуємо (19). Твердження 7 доведено. □

Наслідок 5. *За умов твердження 7 для того, щоб* $\overline{\lim\limits_{r\uparrow R}}(R-r)\alpha\left(\ln\mu(r,\varphi)\right) = 1$, *необхідно і достатньо, щоб* $\overline{\lim\limits_{x\to\infty}} \frac{\alpha(x)}{x} \ln\left(W_F(x)e^{Rx}\right) = 1$.

Твердження 8. *Нехай* $\beta \in L_{\text{ПЗ}}$ *і* $\beta\left(\frac{x}{\beta(x)}\right) = (1+o(1))\beta(x)$ *при* $x \to +\infty$, *а* φ *– аналітична в* $\mathbb{D}_R$, $0 < R < +\infty$, *характеристична функція ймовірнісного закону* F, *який задовольняє умову (10). Для того, щоб*

$$\ln\mu(r,\varphi) \leqslant (1+o(1))\beta\left(\frac{1}{R-r}\right), \qquad r \uparrow R, \tag{21}$$

необхідно і достатньо, щоб

$$\ln\left(W_F(x)e^{Rx}\right) \leqslant (1+o(1))\beta(x), \qquad x \to +\infty. \tag{22}$$

Доведення. З (21) для будь-якого $\delta > 1$ і всіх $r \in [\,r_0(\delta), R\,)$ одержуємо $\ln\mu(r,\varphi) \leqslant \leqslant \delta\beta\left(\frac{1}{R-r}\right)$, і отже, $\ln W_F(x) \leqslant \delta\beta\left(\frac{1}{R-r}\right) - rx$ для всіх $r \in [\,r_0(\delta), R\,)$ і $x \geqslant 0$, звідки для $r = R - \frac{1}{x}$ отримуємо $\ln W_F(x) \leqslant \delta\beta(x) - Rx + 1$, тобто правильна асимптотична нерівність (22). Навпаки, з (22) випливає, що $\ln W_F(x) \leqslant \delta\beta(x) - Rx$ для всіх $x \geqslant x_0(\delta)$, тому

$$\ln\mu(r,\varphi) \leqslant \max\left\{x\left(\frac{\delta\beta(x)}{x} - (R-r)\right) : x \geqslant 0\right\} + const.$$

Оскільки $\frac{\beta(x)}{x} \to 0 \quad (x \to \infty)$, то останній максимум досягаємо в точці $x^*(r)$ такої, що $\frac{\delta\beta(x^*(r))}{x^*(r)} \geqslant R-r$, тобто $\frac{x^*(r)}{\beta(x^*(r))} \leqslant \frac{\delta}{R-r}$. Тому

$$\ln\mu(r,\varphi) \leqslant \beta(x^*(r)) = \delta(1+o(1))\beta\left(\frac{x^*(r)}{\beta(x^*(r))}\right) =$$

$$= (1+o(1))\delta\beta\left(\frac{\delta}{R-r}\right) = (1+o(1))\delta\beta\left(\frac{1}{R-r}\right)$$

при $r \uparrow R$, тобто одержуємо нерівність (21).

Твердження 8 доведено. □

Наслідок 6. *За умов твердження 8 для того, щоб* $\overline{\lim\limits_{r\uparrow R}} \frac{\ln\mu(r,\varphi)}{\beta\left(\frac{1}{1-r}\right)} = 1$, *необхідно і достатньо, щоб* $\overline{\lim\limits_{x\to\infty}} \frac{\ln\left(W_F(x)e^{Rx}\right)}{\beta(x)} = 1$.

3. Оцінки інтеграла $I(r,\varphi)$ і доведення теорем. Нехай $0<R\leqslant+\infty$, а $\eta(r)$ – додатна неперервна на $[\,0,R\,)$ функція така, що $r+\eta(r)\uparrow R$ при $r\uparrow R$. Тоді

$$I(r,\varphi)=\int_0^{\infty}W_F(x)\exp\{(r+\eta(r))x\}\exp\{-\eta(r)x\}\,dx\leqslant\frac{\mu(r+\eta(r),\varphi)}{\eta(r)},$$

тобто

$$\ln I(r,\varphi)\leqslant\ln\mu(r+\eta(r),\varphi)+\ln\frac{1}{\eta(r)}. \tag{23}$$

Якщо $R=+\infty$, то можемо вибрати $\eta(r)=1$ і (23) отримаємо нерівність $\ln I(r,\varphi)\leqslant$ $\leqslant\ln\mu(r+1,\varphi)$, звідки з огляду на (12) з твердження 2 отримуємо формулу (9), а з наслідку 1 – теорему 1. Якщо $0<R<+\infty$, а функції $\alpha\in L^0$ і $\beta\in L^0$ такі, що $\frac{\alpha(\ln x)}{\beta(x)}\to0$ при $x\to+\infty$, то виберемо $\eta(r)=\exp\left\{-\alpha^{-1}\left(2\alpha\left(\ln\frac{1}{R-r}\right)\right)\right\}$. Оскільки $\ln\frac{1}{R-r}<\alpha^{-1}\left(2\alpha\left(\ln\frac{1}{R-r}\right)\right)$, то $r+\eta(r)<R$ і з нерівності (23) одержуємо

$$\ln I(r,\varphi)\leqslant\ln\mu(r+\eta(r),\varphi)+\alpha^{-1}\left(2\alpha\left(\ln\frac{1}{R-r}\right)\right). \tag{24}$$

Якщо тепер $\alpha(x)=x$ і $\beta(x)=x^{\rho}$, то

$$(R-r)^{\rho}\ln I(r,\varphi)\leqslant(R-r)^{\rho}\ln\mu(r+\eta(r))+(R-r)^{\rho}2\ln\frac{1}{R-r}=$$

$$=\frac{(R-r)^{\rho}}{(R-r-(R-r)^2)^{\rho}}\,(R-r-\eta(r))^{\rho}\ln\mu(r+\eta(r),\varphi)+o(1)=$$

$$=(1+o(1))\,(R-(r+\eta(r)))^{\rho}\ln\mu(r+\eta(r),\varphi),\qquad r\uparrow R, \tag{25}$$

якщо $\alpha(x)=\beta(x)=\ln x$, то $\eta(r)=\exp\left\{-\ln^2\frac{1}{R-r}\right\}$ і з (24) випливає, що

$$\frac{\ln\ln I(r,\varphi)}{\ln\frac{1}{R-r}}\leqslant\frac{\ln\ln\mu(r+\eta(r),\varphi)}{\ln\frac{1}{R-r-\eta(r)}}\frac{\ln\frac{1}{R-r-\eta(r)}}{\ln\frac{1}{R-r}}.$$

Неважко довести, що $\frac{\ln(R-\ln r-\eta(r))}{\ln(R-r)}\to1\qquad(r\uparrow1)$, тому

$$\frac{\ln\ln I(r,\varphi)}{\ln\frac{1}{R-r}}\leqslant(1+o(1))\frac{\ln\ln\mu(r+\eta(r),\varphi)}{\ln\frac{1}{R-r-\eta(r)}},\qquad r\uparrow\infty. \tag{26}$$

З огляду на (12), (25) і (26) з твердження 4 отримуємо теорему 2. Припустимо тепер, що $\alpha\in L_{\text{ПЗ}}$ і $\beta\in L^0$. Тоді

$$\alpha(\ln I(r,\varphi))\leqslant\alpha\left(2\max\left\{\ln\mu(r+\eta(r),\varphi),\ln\frac{1}{\eta(r)}\right\}\right)\leqslant$$

$$\leqslant(1+o(1))\left(\alpha\left(\ln\mu(r+\eta(r),\varphi)\right)+2\alpha\left(\ln\frac{1}{R-r}\right)\right),\qquad r\uparrow R,$$

а

$$\beta\left(\frac{1}{R-r-\eta(r)}\right)=(1+o(1))\beta\left(\frac{1}{R-r}\right),\qquad r\uparrow R,$$

то з огляду на умову $\frac{\alpha(\ln x)}{\beta(x)} \to 0(x \to \infty)$ отримуємо асимптотичну нерівність

$$\alpha(\ln I(r,\varphi))/\beta\left(\frac{1}{R-r}\right) \leqslant \frac{\alpha\left(\ln\mu(r+\eta(r),\varphi)\right)}{\beta\left(\frac{1}{R-r-\eta(r)}\right)}, \qquad r\uparrow\infty,$$

звідки з огляду на наслідок 2 і співвідношення (12) отримуємо теорему 3.

Використовуючи (12) і наслідки 3, 4, 5 і 6, подібно доводимо теореми 5, 6, 7, 8.

Автори висловлюють подяку Шереметі М.М. за формулюванням задачі та слушні зауваження.

Список використаної літератури

1. *Линник Ю.В.* Разложение случайных величин и векторов / *Ю.В. Линник, Н.В. Островський* – М.: Наука, 1972.
2. *Ramacxhandran B.* On the order and the type of entire characteristic functions / *B. Ramacxhandran* // Ann. Math. – 1962. – Vol. 33, №4. – P. 1238-1255.
3. *Яковлева Н.И.* О росте целых характеристических функций вероятностных законов / *Н.И. Яковлева* // Теория функций и их приложения. – 1971. – Вып. 15. – С. 43-49.
4. *Яковлева Н.И.* О росте целых характеристических функций вероятностных законов / *Н.И. Яковлева* // Вопросы мат. физики и функц. анализа. – К.: Наукова думка, 1976. – С. 43-54.
5. *Шеремета М.* О связи между ростом максимума модуля целой функции и модулями коэффициентов её степенного разложения / *М. Шеремета* // Изв. вузов. Матем. – 1967. – №2. – С. 100-108.
6. *Винницкий Б.В.* Об одном свойстве целых характеристических функций вероятностных законов / *Б.В. Винницкий* // Изв. вузов. Матем. – 1975. – №4. – С. 95-97.
7. *Dewess M.* The tail behaviour of a distribution function and its connection to the growth of its entire characteristic function / *M. Dewess* // Math. Nachr. – 1978. – Vol. 81. – P. 217-231.
8. *Сорокивский В.М.* О росте характеристических функций вероятностных законов / *В.М. Сорокивский* // Изв. вузов. Матем. – 1979. – №9. – С. 48-52.
9. *Шеремета М.Н.* О производной ряда Дирихле / *М.Н. Шеремета, С.И. Федыняк* // Сиб. мат. журн. – 1998. – Т. 39, №1. – С. 206-233.
10. *Шеремета М.М.* Звя'зок між зростанням спряжених за Юнгом функцій / *М.М. Шеремета, О.М. Сумик* // Мат. Студії. – 1999. – Т. 11, №1. – С. 41-47.
11. *Sheremeta M.M.* On two classes of positive funcions and belonging to them of main characteristics of entire functions / *M.M. Sheremeta* // Mat. Studii. – 2003. – Vol. 19, №1 – P. 74-82.

Стаття: надійшла до редакції 14.05.2012
прийнята до друку 12.12.2012

ABOUT THE GROWTH OF CHARACTERISTIC FUNCTIONS OF PROBABILITY LAWS

Orest KINASH, Marta PAROLYA

Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, Lviv, 79000
e-mail: okinasch@yahoo.com

For analytic in $\mathbb{D}_R = \{z : |z| < R\}$, $0 < R \leqslant +\infty$, characteristic functions φ of probability laws F in terms of generalized orders a relations between the growth of $M(r, \varphi) = \max\{|\varphi(z)| : |z| = r < R\}$ and decrease of $W_F(x) = 1 - F(x) + F(-x)$ are established.

Key words: anaclitic function, characteristic function, probability laws generalized order.

О ВОЗРОСТАНИИ ХАРАКТЕРИСТИЧЕСКИХ ФУНКЦИЙ ВЕРОЯТНОСТНЫХ ЗАКОНОВ

Орест КИНАШ, Марта ПАРОЛЯ

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, Львов, 79000
e-mail: okinasch@yahoo.com

Для аналитических в $\mathbb{D}_R = \{z : |z| < R\}$, $0 < R \leqslant +\infty$, характеристических функций φ вероятностных законов F в терминах обобщённых порядков установлена связь между ростом $M(r, \varphi) = \max\{|\varphi(z)| : |z| = r < R\}$ и убыванием $W_F(x) = 1 - F(x) + F(-x)$.

Ключевые слова: аналитическая функция, характеристическая функция, вероятностный закон, обобщённый порядок.